

Meertaligheid in literaire oeuvres

Lars Bernaerts Universiteit Gent, Gent, België
Linde De Potter KU Leuven, Leuven, België
Mathijs Sanders Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Inleiding

In de literatuurgeschiedenis, de literatuurbeschouwing en het bredere discours over moderne literatuur is het gebruikelijk om oeuvres van auteurs als afgebakende en beschrijfbaar gehelen te benaderen. We hebben het over 'het oeuvre' van Hugo Claus, Hella Haasse of Astrid Roemer. We gebruiken het oeuvre als toetssteen om nieuwe publicaties van een auteur te beoordelen en geven oeuvres uit als 'verzameld werk'. Daarbij is de 'auteursfunctie' – zoals Michel Foucault die omschreef – de leidraad. Zoals editiewetenschapper Paul Eggert (2022) stelt, wordt het oeuvre-concept complexloos gehanteerd, terwijl auteurs en onderzoekers het toch op erg uiteenlopende manieren inzetten. Wie wil weten wat er precies onder dat oeuvre valt en wanneer een oeuvre ook echt als oeuvre geldt, botst immers op conceptuele en praktische problemen. Is het mogelijk om een oeuvre in zijn volledigheid te kennen? Zijn alle genres even belangrijk in een oeuvre? In dit panel willen we het oeuvre als literair fenomeen in de Nederlandse literatuur problematiseren en opnieuw theoretiseren. Meertaligheid is het uitgangspunt van die oefening: in welke mate ondermijnt de aanwezigheid van verschillende talen in een oeuvre de coherentie van zo'n geheel en in hoeverre kan net meertaligheid de eigenheid van een oeuvre uitmaken? We werken dergelijke vragen uit in gevalstudies die het oeuvre als concept nieuw leven inblazen maar ook problematiseren.

Omschrijving bijdragen

Vertalingen en schrijversoeuvres

In de naoorlogse Vlaamse literatuur zijn veel voorbeelden te vinden van auteurs die er ook een bloeiende vertaalpraktijk op na houden. Over de plaats van vertaling in hun oeuvres bestaat echter vaak weinig consensus – vooral toneelvertalingen genieten een twijfelachtige status. De uitgave met het verzameld toneel van Hugo Claus uit 1999 bevat bijvoorbeeld 'alle originele toneelstukken', maar dus niet de bewerkingen of vertalingen, hoewel de auteur veel vertalingen, zoals *Thyestes* (1966), resoluut in de markt zette als eigen werk. Heel anders is het gesteld met de Shakespearebewerking *Ten Oorlog* (1997) van Tom Lanoye, die nadrukkelijk meertalig is maar wel steevast tot diens scheppende oeuvre wordt gerekend. Deze bijdrage focust op de positie van toneelvertalingen in schrijversoeuvres. In hoeverre maken zulke vertalingen deel uit van het oeuvre? Hoe worden vertaling en meertaligheid ingezet om toneelvertalingen en -bewerkingen in een oeuvre binnen te loodsen? En hoe worden deze pogingen gereciperd door de kritiek? De kwestie wordt geëxploreerd via werk van onder anderen Hugo Claus, Tom Lanoye en Chris Yperman, stuk voor stuk makers van een multigenerisch oeuvre waarin vertaling en meertaligheid op diverse wijzen een rol spelen.

Meertaligheid in hedendaagse poëzie-oeuvres

Meertaligheid is niet meer weg te denken uit de Nederlandse poëzie. De laatste jaren verschijnen er steeds meer dichtbundels waarin vertalingen (soms samen met de oorspronkelijke teksten) een vanzelfsprekende plaats krijgen en bundels waarin twee of meer talen worden gebruikt. Deze bijdrage besteedt aandacht aan vertalingen en meertaligheid in hedendaagse poëzie-oeuvres. Hoe functioneren anderstalige teksten in een bundel? Hoe wordt deze meertaligheid gepresenteerd en gereciperd? Deze problematiek wordt verkend aan de hand van de plaats en functie van vertalingen in bundels van onder andere Jean Pierre Rawie, Anneke Brassinga en Daan Doesborgh en van meertaligheid in bundels van dichters als Tsead Bruinja, Nisrine Mbarki, Michael Slory en Dean Bowen.

Van cyclus naar oeuvre

Tussen de romancyclus en het auteursoeuvere zijn de grenzen vaak verbazingwekkend poreus. Zo geven critici aan dat de romancyclus het 'magnum opus' vormt binnen bepaalde schrijversoeuvres, bijvoorbeeld Walter van den Broecks *Het beleg van Laken* of Astrid Roemers *Onmogelijk moederland*, en lopen er allerlei directe lijnen van cycli naar andere werken binnen een oeuvre. Deze bijdrage stelt de vraag wat de vloeiende overgangen tussen cyclus en oeuvre ons kunnen leren over de samenhang en de diversiteit van oeuvres. Zijn oeuvres precies zoals cycli een geheel die bestaan uit autonome delen? Centraal staan Ivo Michiels' *Journal brut* en J.Z. Herrenbergs *Door het oog van de cycloon*,

twee cycli waarin precies meertaligheid en multilinguaal taalspel de spanning tussen samenhang en diversiteit op scherp stellen.

Staat het panel open voor het toevoegen van bijdragen van andere sprekers?

Ja.